

Toen ik me in dit verhaal verdiepte, dat gesprek van Jezus met Petrus op het strand van het meer van Tiberias speelden songteksten van Leonard Cohen door mijn hoofd. Dat is een Joods-Canadese dichter, romanschrijver en singer-songwriter die boeddhist werd (u merkt het: hij laat zich moeilijk in één hokje duwen). In mijn jonge jaren was ik verrukt van zijn somber-melancholieke stemgeluid, en nog steeds eigenlijk. Ik begreep nog niet de helft van zijn songteksten, en nog steeds niet eigenlijk. Maar ik voelde wel dat ze vaak gaan over de gebrokenheid van het bestaan, zowel in de individuele tekortkomingen als in liefdesrelaties. In zijn waarschijnlijk bekendste en vaakst gecoverde nummer, Hallelujah, staan de regels 'Love is not some kind of victory march, it's a cold and very broken Hallelujah' (Liefde is niet een soort overwinningmars, het is een koud en heel kapot halleluja).^{*} De negatieve ingrediënten van een mensenleven, pijn, wanhoop, conflict, gebrokenheid, kleuren deze songteksten. En niet minder een intens verlangen naar heelwording, naar een liefde die heel blijft en heel maakt, een bestaan dat niet meer verscheurd is, maar in harmonie is met zichzelf en zijn omgeving. Hoe herkenbaar. Maar in een wat later nummer, 'Anthem' (lofzang), komt een andere invalshoek naar voren. Geen streven naar heelwording meer, maar het accepteren, zelfs omarmen van het onvolmaakte, van de gebrokenheid. Het refrein luidt:

Ring the bells that still can ring
Forget your perfect offering
There is a crack, a crack in everything,
That's where the light comes in.
(Luid de klokken die nog kunnen klinken
Vergeet je volmaakte offerande
Er is een barst, een barst in ieder ding,
Dat is waar het licht naar binnen komt.)

Die laatste regels schijnen gebaseerd te zijn op een oud verhaal over een man die bij een ongeluk zijn been verloor en zich, worstelend met zijn geschonden lichaam, maar terugtrok in een klooster. Daar tekende hij steeds gebarsten kruiken en vazen. Geleidelijk aan hervond hij zijn evenwicht en raakte hij in harmonie met zichzelf en zijn lichaam. Toen iemand hem vroeg waarom hij dan toch nog steeds die gebarsten vazen bleven tekenen, antwoordde hij dat: 'There is a crack in everything, that's where the light comes in.'

Die regels kunnen voor mij het motto zijn bij de schriftlezing van vandaag. Terug naar het verhaal nu dus.

'Heb je mij lief?' Het lijkt verdacht veel op de meest afgezaagde vraag die geliefden aan elkaar stellen. Het is zo'n cliché dat je het eigenlijk alleen grappenderwijs tegen elkaar zegt: 'Hou je nog een beetje van me?' En het antwoord wordt dan, net zo schertsend, nonchalant en licht verveeld uitgesproken: 'Ja hoor.' Heel vurig klinkt dat niet, maar de vragensteller zou toch raar opkijken als haar partner (zo'n vraag lijkt vooral een vrouwendingetje) zou antwoorden 'Nou nee, eigenlijk niet meer.' Het is dus niet echt een open vraag. Kennelijk is het nodig dat er een expliciete bevestiging klinkt, terwijl er tegelijk een basis van zekerheid is dat het antwoord positief zal zijn. Het is een vraag waarbij in wezen heel veel, zo niet alles, op het spel staat.

Iets soortgelijks is hier aan de hand: een vraag van Jezus om bevestiging van iets waar hij niet wezenlijk aan lijkt te twijfelen. Hij had natuurlijk alle reden om te twijfelen: in de driemaal gestelde vraag wordt weerspiegeld dat Petrus toen Jezus gevangen was genomen drie maal ontkende dat hij een leerling van hem was, dat hij bij hem hoorde. Dat geeft de vraag nu een grote geladenheid. Petrus, de impulsieve, die meteen klaar stond om Jezus zijn liefde te betuigen, zijn geloof dat hij de messias was, die al eerder in het water sprong toen hij daar Jezus zag lopen en toen bijkans verdrong, die ook nu in al zijn enthousiasme overboord springt en in zijn eentje het zware net vol vissen op het

strand trekt, onstuimige Petrus... Juist hij heeft Jezus lelijk laten zitten toen het erop aan kwam. Jezus had waarlijk meer reden om bedroefd te zijn toen een van zijn beste vrienden hem drie maal verloochende, dan Petrus nu over die drie maal gestelde vraag.

Maar Petrus is hier degene die bedroefd wordt. Is dat gewoon egocentrisch van hem, een bewijs dat hij weinig inzicht heeft in zijn situatie, dat die herhaalde vragen hem bedroefd maken? Of moeten we hem wat meer krediet geven en is zijn droefheid juist een bewijs van zijn liefde voor Jezus, van zijn geloof? Hij wéét dat hij dieper wordt gekend dan hij zichzelf kent. Hij heeft zichzelf leren kennen in dat tafereel op de binnenplaats na de arrestatie van Jezus, en dat was niet tot genoeg. Hij kent zijn zwarte zijde. Hij weet dat de angst hem in zijn greep gehad heeft, dat hij er met al zijn eerdere overmoedige praatjes niet was toen het erop aankwam. Dat hij Jezus keihard heeft laten vallen. Als zijn geloof aan zijn daden af te lezen is, als je aan de vruchten de boom kent, dan moet de conclusie wel zijn: niet veel soeps. En toch weet hij dat Jezus daaronder, daarachter, zijn liefde kent. Hij beseft dat ondanks dat weten het nodig is dat die vraag gesteld tot drie maal toe worden. Misschien is de droefheid van Petrus pas zijn echte geloofsbelijdenis.

Tegelijk lijkt het wel alsof hij schroomt volmondig 'ja' te antwoorden. Hij kiest een ander woord dan Jezus, hier vertaald met 'jouw vriend zijn'. Het is voor ons moeilijk na te gaan of dat veelzeggend is, of er met 'jouw vriend zijn' (fileoo) iets anders, misschien iets minders wordt aangeduid dan met 'liefhebben' (agapao). Hoe zouden wij twintig eeuwen later kunnen weten wat de gevoelswaarde was van bepaalde woorden ten opzichte van elkaar. Laten we dat soort taalkundige kwesties maar aan filologen over.

Voor ons is relevanter wat wij zouden antwoorden op die vraag van Jezus. Bijna of je wil of niet, voel je je als lezer net zo direct aangesproken als Petrus. Hebben wij hem lief? Niet als een vaag positief gevoel, maar als iets wat uit onze daden, uit onze manier van leven blijkt? Jezus' levensproject, zijn verbondenheid met de minste mensen, is dat de onze, is dat de mijne?

Ik wil wel zeggen 'Ja Heer, u weet dat ik u liefheb', maar ik weet maar al te goed dat er heel wat tegenbewijzen zijn te vinden. Al die keren dat je idealen van een betere wereld niet de doorslag gaven in de besteding van je geld of je tijd. Al de keuzes die je maakte om je intellectuele of emotionele capaciteiten liever in te zetten voor je eigen welzijn, je gezin of je carrière. Al die keren dat je niet in staat was te vergeven, dat je gewoon te moe of te moedeloos was om te voldoen aan die radicale eisen van de Bergrede, of zelfs maar gewoon van de Tien Woorden ('gewoon'!). Kunnen we dat wegzetten als een potje ouderwets calvinistisch sombermansen? Natuurlijk zijn het volbloed calvinistische gevoelens. Maar zulk zelfonderzoek en dat knagende gevoel van nooit genoeg te doen, daar hoeft je toch echt geen lid van een zwartekousenkerk voor te zijn, en waarschijnlijk zelfs helemaal geen gelovige. Iedereen die 'eerlijk delen' in het vaandel heeft staan, loopt wel eens tegen zijn eigen grenzen op, vermoed ik. We schipperen wat, we sluiten een compromis-je hier of daar, we stellen onszelf gerust dat we niet allemaal tot het martelaarschap van Petrus geroepen zijn, of van die Franse monniken in Algerije die geportretteerd zijn in de Des hommes en des dieux, of van pater Frans van der Lugt, nu twee jaar geleden vermoord in het Syrische Homs. We worden stil van respect voor hun inzet en toewijding, zonder ons direct tot navolging geroepen te voelen. Maar zelfs als hun hoge ideaal niet het onze is, voldoen we maar zelden helemaal aan de levensidealen die we onszelf wel stellen.

Met Petrus was dat zeker niet minder het geval. Driemaal verloochende hij Jezus, driemaal moet hij nu zijn liefde bevestigen, en driemaal wordt hij in die liefde bevestigd door de opdracht als een goede herder de volgelingen van Jezus te hoeden en te leiden. Hij krijgt die opdracht en niet de leerling die Jezus liefhad. (In dit geval is het jammer dat we in het Nederlands de naamsvaals-n niet meer kennen: de leerling dien Jezus liefhad, degene die door Jezus liefgehad wordt.) Dat is dus volgens de laatste zin van het gelezen fragment de auteur van het evangelie, Johannes. Die twee traden in het Paasverhaal al eerder op: toen zij samen na het eerste bericht van Maria Magdalena over het lege graf, daarheen gingen; Johannes liep dit keer sneller en bereikte het graf als eerste,

maar toch ging Petrus als eerste naar binnen, waarna dan weer van Johannes als eerste wordt verteld dat hij gelooft wat hij ziet (Joh. 20: 2-8). Kennelijk was er een zekere spanning tussen die twee, of beter: tussen hun volgelingen, de kring waarin dit evangelie is ontstaan en waarvoor het in eerste instantie bedoeld was. Vandaar dat Johannes zo opzichtig in dit verhaal betrokken wordt (vers 20-23). Maar die kennelijke concurrentie is voor ons nu niet meer zo relevant, lijkt me. Voor ons is belangrijk om te zien dat van de twaalf leerlingen juist Petrus de opdracht krijgt als herder van de kudde op te treden. Op Judas na was hij toch eigenlijk van het hele stel de minst voor de hand liggende na alles wat er gebeurd is.

Ik denk dat Petrus die herderlijke opdracht krijgt juist óm alles wat er gebeurd is. Hij krijgt de opdracht, juist omdat hij zo gefaald heeft. De leiding over de kudde wordt toevertrouwd niet aan een hele of halve heilige, niet aan iemand die volmaakt en onfeilbaar is, die de perfecte offerande kan aanbieden, maar aan iemand die weet wat het is tekort te schieten. De dialoog met Jezus confronteert Petrus daarmee, maar leert hem ook dat hij desondanks geaccepteerd wordt. Dan kan hij ook zichzelf accepteren. En daarmee ook anderen, die net zo tekort schieten als hijzelf.

Perfectie, in je relatie, in je werk, in het beantwoorden aan je idealen, in je geloof, bestaat alleen in flarden (en in de schijnwereld van Facebook natuurlijk). Wie er krampachtig naar blijft streven is gedoemd te mislukken. Als je de wijsheid opbrengt om de onvolkomenheid in jezelf en in anderen te aanvaarden, dan kun je die zien als een mogelijkheid meer dan als iets dat bestreden moet worden. Dan open je jezelf, maak je je ontvankelijk voor het licht dat juist door die barsten onverwacht naar binnen kan komen.

Dat is de horizon die zich in dit verhaal voor Petrus opent. Hij is niet de leerling die Jezus liefheeft, hij is niet de nimmer falende geloofsheld, in al zijn vurigheid redde hij, toen het er het meest op aan kwam, liever zijn eigen hachje dan voor Jezus uit te komen. En toch is hij degene die gekozen wordt om voor de kudde, de groep volgelingen van Jezus te zorgen. Omdat hij weet heeft van de barst in zijn bestaan, kan hij ook bij anderen zien dat juist daar het licht binnen kan komen. Moge ook ons dat gegeven zijn.

* In een van de live versies, niet op de cd Various positions.